

به نام خدا

شماره چاپ: ۹۹۳

شماره ثبت: ۴۰۴

دوره هشتم - سال دوم

تاریخ چاپ: ۱۳۸۹/۱/۲۳

اظهار نظر کارشناسی درباره:
«طرح تغییر نظام انتخاباتی
مجلس شورای اسلامی»

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۲.....	مقدمه
۳.....	فصل اول - کلیات
۳.....	۱. حوزه‌های انتخابیه (مواد (۱)، (۲) و (۱۰))
۴.....	۲. بررسی صلاحیت داوطلبان (مواد (۳) و (۴))
۵.....	۳. ثبت نام داوطلبان (مواد (۲)، (۵) و (۶))
۶.....	۴. نحوه رأی دادن (ماده (۷))
۸.....	۵. نحوه شمارش آرا و تقسیم کرسی‌ها (مواد (۸) و (۹))
۱۲.....	فصل دوم - بررسی مواد
۱۵.....	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

کد موضوعی: ۲۴۰

شماره مسلسل: ۱۰۲۰۴

اردیبهشت‌ماه ۱۳۸۹

اظهار نظر کارشناسی درباره:

«طرح تغییر نظام انتخاباتی مجلس شورای اسلامی»

چکیده

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، مجلس شورای اسلامی را برای قانونگذاری پایه‌ریزی کرده است و نظارت بر حکومت را نیز به‌نحوی به آن سپرده است. از این‌رو هر نماینده حق اظهار نظر در مورد تمام مسائل کشور را داراست. به دلایل مختلف، نمایندگان از انجام بخش عمده‌ای از تکالیف و وظایف ملی خود بازمی‌مانند که از مهمترین آن دلایل مراجعات مکرر و متعدد شهروندان و مسئولان حوزه‌های انتخابیه به آنان است. مشکلات دیگری نیز در زمینه انتخابات مجلس شورای اسلامی وجود دارد که این طرح در صدد رفع آنها بوده است. در این طرح، تغییر حوزه‌های انتخابیه و نظام انتخاباتی و فراهم کردن امکان حضور مؤثر احزاب در انتخابات پیش‌بینی شده است که نیازمند الزاماتی برای اجراست. در این گزارش، کلیات و جزئیات طرح بررسی شده و نواقص و الزامات اجرای آن نیز مورد تذکر واقع شده است.

مقدمه

مطابق قانون اساسی، نمایندگان مجلس شورای اسلامی، نماینده کل کشور محسوب شده و مجلس نیز به قانونگذاری برای کل کشور می‌پردازد و هر نماینده حق اظهار نظر در مورد تمام مسائل کشور را دارد. ولی در عمل شاهد این هستیم که نمایندگان مجلس، فرصت کمتری را برای امور ملی می‌یابند و بیشتر وقت خویش را صرف امور محلی می‌کنند و مراجعات متعدد و مکرر شهروندان و مسئولان حوزه‌های انتخابیه به نمایندگان، در مورد امور و مشکلات هر حوزه انتخابیه، عملاً وقت فراوانی را از نمایندگان به خود اختصاص داده و آنها را از انجام بخش عمده‌ای از تکالیف و وظایف ملی بازمی‌دارد. این واقعیت به نوعی موجب تضعیف وصف «ملی بودن» سمت نمایندگی شده است.

از سوی دیگر قانون اساسی، شوراهای اسلامی شهر و روستا و نیز شوراهای استان و شورای عالی استان‌ها را جهت برنامه‌ریزی اجرایی و اداره امور محلی، پیش‌بینی و مسئولان اجرایی را ملزم به رعایت تصمیمات آنها کرده است. با این حال، از آنجا که تاکنون ضمانت اجرایی مناسبی برای تکلیف اخیر تعیین نشده، در عمل، بسیاری از تصمیمات شوراها در شهرستان‌ها و استان‌ها مورد توجه مقامات و مسئولان اجرایی قرار نگرفته و این امر، ضمن آنکه مشکلات عدیده‌ای را برای شوراها ایجاد کرده، زمینه ناکارآمدی آنها را نیز فراهم کرده است.

جمع معضلات و مسائل مذکور، موجب شده که از یک‌سو، مجلس شورای اسلامی از کارکرد ملی خود بازمانده و اغلب اوقات خود را صرف رتق و فتق امور محلی کند و از سوی دیگر، شوراهای اسلامی نیز در دیدگاه افکار عمومی، به مثابه

نهادهایی ناکارآمد شناسایی شده و تأثیرگذاری لازم را در تمشیت و اداره امور محلی مطابق ظرفیت‌های پیش‌بینی شده در قانون اساسی، نداشته باشند.

به‌منظور رفع این مشکلات، بازسازی جایگاه ملی مجلس به‌ویژه در قالب مشارکت احزاب و گروه‌های سیاسی در فعالیت‌های پارلمانی و ارتقای کارآمدی شوراهای از طریق اصلاح و تکمیل حدود صلاحیت‌ها و اختیارات آنها در اداره امور محلی، ضرورتی اجتناب‌ناپذیر به‌نظر می‌رسد. در راستای تحقق این مهم، استانی شدن انتخابات مجلس شورای اسلامی در کنار تقویت نقش احزاب و گروه‌های سیاسی در رقابت‌های انتخاباتی، مقارن با افزایش اختیارات شوراهای اسلامی استان‌ها در جهت رسیدگی به امور محلی، راهکار پیشنهادی مناسبی است که می‌تواند راهگشا باشد.

آنچه در این طرح پیش‌بینی شده است می‌تواند در کنار دو طرح دیگر («طرح نحوه فعالیت احزاب و گروه‌های سیاسی» و «طرح افزایش کارآمدی شوراهای اسلامی استان‌ها») رافع معضلات مذکور باشد.

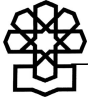
در ادامه به کلیات طرح تغییر نظام انتخاباتی مجلس شورای اسلامی پرداخته و سپس در مورد مواد آن سخن گفته خواهد شد.

فصل اول - کلیات

در این فصل، کلیات مطرح شده در این طرح را مورد بررسی قرار می‌دهیم:

۱. حوزه‌های انتخابیه (مواد (۱)، (۲) و (۱۰))

در حال حاضر، حوزه‌های انتخابیه برای انتخابات مجلس شورای اسلامی، براساس قانون تعیین محدوده حوزه‌های انتخاباتی مجلس شورای اسلامی مصوب ۱۳۶۶/۱/۳۰

و اصلاحیه‌های بعدی آن تعیین شده است و حوزه‌های مذکور که هر کدام شامل یک یا چند شهرستان می‌شود، حسب مورد دارای یک تا ۳۰ نماینده هستند. کوچک بودن محدوده جغرافیایی حوزه‌های انتخابیه بعضاً به داوطلبان اجازه می‌دهد تا برای جلب و جذب آرای شهروندان، به شیوه‌های غیرقانونی و غیراخلاقی نظیر خرید رأی متوسل شوند.

آنچه در این طرح به‌منظور رفع ایراد مذکور، برای حوزه‌های انتخابیه پیش‌بینی شده این است که هر استان، یک حوزه انتخابیه اصلی محسوب شود و حوزه‌های انتخابیه کنونی، به‌عنوان حوزه‌های انتخابیه فرعی تلقی شوند. به این طریق، هر نماینده، ازسوی رأی دهندگان حوزه انتخابیه اصلی انتخاب می‌شود و در نتیجه، از آنجا که داوطلبان باید در حوزه‌های انتخابیه در سطحی وسیع‌تر و اغلب در قالب عضویت احزاب و گروه‌های سیاسی به رقابت بپردازند، لذا امکان وقوع تخلفات مذکور تا حدود زیادی کاهش می‌یابد. قابل ذکر است که وجود حوزه‌های انتخابیه فرعی نیز به این دلیل است که ارتباط نمایندگان با شهرستان‌ها به‌طور کلی قطع نشود. نحوه انتخاب نمایندگان در بخش‌های بعد ذکر خواهد شد.

۲. بررسی صلاحیت داوطلبان (مواد (۳) و (۴))

روال کنونی بررسی صلاحیت داوطلبان نمایندگی مجلس شورای اسلامی، به‌نحوی است که بررسی صلاحیت داوطلبان، پس از ثبت نام ایشان، توسط هیئت‌های اجرایی انجام می‌گیرد و این هیئت‌ها نیز تحت نظارت وزارت کشور به فعالیت می‌پردازند و هیئت‌های نظارت که زیر نظر شورای نگهبان فعالیت می‌کنند و در نهایت خود شورای

نگهبان، نظر نهایی را در این باب صادر می‌کنند. به این نحو، عملاً فاصله زمانی تأیید یا رد صلاحیت داوطلبان به صورت نهایی تا زمان انتخابات اندک است و ضمن این که در حال حاضر، مدت زمان در اختیار هیئت‌های اجرایی، نظارت و شورای نگهبان برای بررسی صلاحیت داوطلبان، کافی نیست.

در این طرح برای حل مشکلات فوق، پیش‌بینی شده است که اولاً بررسی صلاحیت داوطلبان کاملاً توسط هیئت نظارت شورای نگهبان انجام گیرد و ثانیاً افرادی که قصد داوطلب شدن برای نمایندگی مجلس را دارند، سه ماه قبل از ثبت نام و اعلام داوطلبی، در هیئت مذکور تقاضای بررسی صلاحیت می‌کنند و این هیئت نیز در این مدت، به صلاحیت آنها رسیدگی و نتیجه را تا ۱۰ روز قبل از زمان ثبت نام به آنان و ستاد انتخابات کشور اعلام می‌کند. به این طریق اولاً زمان رسیدگی به صلاحیت‌ها افزایش می‌یابد و ثانیاً هیئت‌های اجرایی صرفاً به امور اجرایی خواهند پرداخت و بررسی صلاحیت‌ها به کلی در اختیار شورای نگهبان خواهد بود.

۳. ثبت نام داوطلبان (مواد (۲)، (۵) و (۶))

ثبت نام داوطلبان نمایندگی مجلس شورای اسلامی در حال حاضر به این صورت است که هر فرد واجد شرایط می‌تواند از یک حوزه انتخابیه کاندیدا شود و باید شخصاً و به صورت منفرد - و نه فهرست احزاب - ثبت نام کند.

با تغییر حوزه‌های انتخابیه و ایجاد حوزه‌های انتخابیه اصلی و فرعی براساس این طرح، و برای ایجاد امکان مشارکت فعال احزاب در انتخابات، نحوه ثبت نام نیز به این صورت پیش‌بینی شده است که افرادی که صلاحیت آنها توسط هیئت نظارت شورای نگهبان تأیید شده است می‌توانند در حوزه‌های انتخابیه فرعی ثبت نام کنند.

ضمن اینکه ثبت نام می‌تواند توسط احزاب انجام شود که در این صورت ثبت نام از طریق فهرست ارائه شده توسط آنها انجام می‌گیرد. به این طریق هر حزب مجاز به فعالیت، می‌تواند به صورت مستقل و یا در ائتلاف با سایر احزاب به ارائه فهرست اقدام کند. احزاب برای ارائه احزاب می‌توانند کاندیداهای مورد نظر خود را از میان افراد واجد صلاحیت انتخاب کرده و هنگام ارائه فهرست انتخاباتی خود به وزارت کشور موافقت کتبی کاندیداها مبنی بر عضویت در فهرست حزب را نیز به وزارت کشور ارائه کنند. فهرستی که توسط احزاب ارائه می‌شود باید دارای نام باشد که قاعداً همان نام حزب است و براساس مفاد طرح، در صورتی که عنوان فهرست، غیر از نام حزب باشد، باید به تأیید وزارت کشور نیز برسد.

قابل ذکر است که براساس این طرح، فهرست‌های ارائه شده توسط هر حزب باید به نحوی باشد که برای تمامی حوزه‌های انتخابیه فرعی موجود در آن حوزه انتخابیه اصلی، داوطلب نمایندگی معرفی کند و فهرست‌هایی که ناقص باشد پذیرفته نمی‌شود. ضمن اینکه نام هیچ داوطلبی نمی‌تواند در دو یا چند فهرست درج شود.

با اجرای روند مذکور، جایگاه احزاب در انتخابات تقویت می‌شود و ارتباط افراد با احزاب روشن شده و وضوح می‌یابد.

۴. نحوه رأی دادن (ماده (۷))

در این طرح با توجه به پیش‌بینی حوزه‌های اصلی و فرعی، محدوده جغرافیایی هر استان یک حوزه انتخابی اصلی در نظر گرفته شده و محدوده جغرافیایی شهرستان‌های تابعه استان به عنوان حوزه‌های فرعی تابعه آن استان در نظر گرفته شده است. رأی دهندگان می‌توانند اسامی داوطلبان مورد نظر خویش را به تعداد

کرسی‌هایی که در مجلس شورای اسلامی به آن استان اختصاص یافته است در برگ رأی خود درج کنند. در حقیقت هریک از رأی دهندگان می‌توانند از میان داوطلبانی که برای هر حوزه انتخابیه فرعی (شهرستان) معرفی شده‌اند کاندیدای مطلوب خود را انتخاب کرده و به آنها رأی دهند. به عبارت دیگر اگرچه هریک از داوطلبان از یک حوزه انتخابیه فرعی (یک یا چند شهرستان) داوطلب شده‌اند، لکن رأی مردم محدود به حوزه شهرستان نبوده و هریک از مردم استان می‌توانند از میان داوطلبان شهرستان‌های تابعه استان، به تعداد کرسی‌هایی که به آن استان اختصاص یافته است به کاندیداهای مورد نظر خود رأی دهند. به عنوان مثال رأی دهندگان در حوزه انتخابیه اصلی تهران (استان تهران) در برگ رأی خود نام ۳۸ کاندیدا را درج می‌کنند که ۳۰ نفر برای حوزه انتخابیه فرعی تهران، ری و شمیرانات و ۸ نفر دیگر نیز برای ۷ حوزه انتخابیه فرعی دیگر که در استان تهران وجود دارد که ۶ حوزه دارای یک کرسی در مجلس و یک حوزه (کرج) دارای دو کرسی در مجلس است.

رأی دهندگان مجازند به هر صورت که علاقمند هستند، ترکیب داوطلبان مورد نظر خود را در برگ رأی مشخص کنند. به بیان دیگر، آنها می‌توانند به یکی از طرق زیر، برگ رأی را تکمیل نمایند:

- عنوان یک فهرست را در برگ رأی درج کنند.
- اسامی داوطلبان منفرد را در برگ رأی بنویسند.
- اسامی داوطلبان منفرد را به علاوه برخی از داوطلبانی که نامشان در فهرست‌ها ذکر شده، در برگ رأی قید کنند.
- اسامی یک یا چند داوطلبی که نامشان در یک فهرست آمده است، در برگ رأی درج کنند.

- اسامی مدنظر خود را از میان داوطلبان فهرست‌های مختلف انتخاب کنند. قابل ذکر است که رأی دهندگان نمی‌توانند برای هر حوزه انتخابیه فرعی، بیش از تعداد کرسی‌های آن حوزه انتخابیه فرعی، اسامی داوطلبان مورد نظر خود را در برگ رأی درج کنند. به عنوان مثال، رأی دهندگان در حوزه انتخابیه اصلی تهران (استان تهران) اولاً نمی‌توانند بیش از ۳۸ نام را در برگ رأی درج کنند و ثانیاً نمی‌توانند برای هریک از ۸ حوزه انتخابیه فرعی موجود در این استان، بیش از کرسی‌های آن حوزه‌ها در مجلس، نام داوطلبان را در برگ رأی درج کنند و به عنوان نمونه برای حوزه انتخابیه فرعی تهران درج بیش از ۳۰ نام، برای حوزه انتخابیه فرعی کرج بیش از ۲ نام و برای حوزه انتخابیه فرعی پاکدشت درج بیش از یک نام در برگ رأی امکانپذیر نیست.

۵. نحوه شمارش آرا و تقسیم کرسی‌ها (مواد (۸) و (۹))

آنچه در حال حاضر در مورد شمارش آرا و تقسیم کرسی‌های مجلس مورد عمل قرار می‌گیرد این است که آرای صندوق‌های اخذ رأی در هر حوزه انتخابیه شمارش می‌شود و داوطلبی که حداقل ۲۵ درصد از آرای مأخوذه را کسب کند و از سایر داوطلبان رأی بیشتری کسب کرده باشد، به عنوان نماینده آن حوزه انتخابیه انتخاب می‌شود و اگر هیچ یک از داوطلبان به این نصاب دست نیابند و یا نمایندگان آن حوزه در مجلس تکمیل نشود، انتخابات به مرحله دوم کشیده می‌شود و در این مرحله، نصاب لازم برای انتخاب شدن، اکثریت نسبی است.

به سیستم فوق تقسیم کرسی‌ها در مباحث مربوط به نظام‌های انتخاباتی «سیستم اکثریتی دو مرحله‌ای» گفته می‌شود. واضح است که در این سیستم، کسی که بیشترین رأی را کسب کند، به نمایندگی انتخاب می‌شود و سایرین به مجلس راه

نمی‌یابند حتی اگر آرای زیادی را کسب کرده باشند. احزاب نیز به‌طور مستقیم در این سیستم‌ها نقشی ایفا نمی‌کنند و ممکن است در مجلس، نمایندگان احزابی که طرفداران بسیاری را نیز دارد، حضور نداشته باشند.

آنچه در این طرح در این مورد پیش‌بینی شده را می‌توان «سیستم اکثریتی - تناسبی» نامید که سیستمی ترکیبی است. توضیح آنکه براساس این طرح، داوطلب برای انتخاب شدن جهت نمایندگی حوزه انتخابیه فرعی (یک یا چند شهرستان)، باید حداقل ۲۰ درصد آرای صحیح را در سطح حوزه انتخابیه اصلی (یعنی استان مربوطه) کسب کند. پس در این قسمت، «سیستم اکثریتی» حاکم است.

در صورتی که به طریق فوق، کرسی‌های نمایندگی تکمیل نشود، «سیستم تناسبی» ملاک عمل قرار خواهد گرفت. به این صورت همان‌طور که گفته شد، رأی دهنده مختار است که نام یک یا چند داوطلب منفرد، عنوان یک فهرست، اسامی داوطلبان منفرد و فهرستی به‌صورت ترکیبی و یا اسامی چند داوطلب مندرج در فهرست را در برگ رأی درج کند. برای برقراری سیستم تناسبی، لازم است کرسی‌ها بین فهرست‌ها به تناسب آرائی که کسب کرده‌اند، تقسیم شود. در نتیجه اعمال این سیستم، کرسی‌ها به‌نحوی تقسیم می‌شود که احزابی که دارای پایگاه اجتماعی قابل اعتنا هستند، به تناسب پایگاه اجتماعی‌شان، به مجلس وارد شوند.

برای اجرای سیستم تناسبی، باید آرای فهرست‌ها محاسبه شود. طرح مذکور، آرائی را که به‌عنوان یک فهرست داده شده و نیز آرائی را که صرفاً به یک یا چند داوطلب مذکور در یک فهرست داده شده است، رأی به آن فهرست تلقی کرده است. براین‌اساس اگر در برگ رأی، نام داوطلبانی از دو یا چند فهرست درج شده باشد و یا

نام یک یا چند داوطلب منفرد به همراه یک یا چند داوطلب مذکور در فهرست، ذکر شده باشد، آن رأی، برای هیچ فهرستی، منظور نخواهد شد و بنابراین صرفاً آرائی جزء آرای فهرست‌ها محسوب می‌شود که یا فقط عنوان فهرست خاصی در برگ رأی درج شده باشد یا به یک یا چند داوطلب، منحصرأ از یک فهرست، رأی داده شود.

براساس طرح، پس از تشخیص آرای فهرست‌ها، کرسی‌هایی که براساس سیستم اکثریتی تکمیل نشده‌اند، بین فهرست‌ها تقسیم می‌شوند. نحوه تقسیم به این صورت ترسیم شده است که ابتدا براساس تعداد رأی، درصد رأی فهرست‌ها از میان آرائی که به فهرست‌ها داده شده است، محاسبه می‌شود. نکته مهم در اینجا این است که درصد مذکور، نه از میان تمام آرا، بلکه صرفاً از میان آرائی که به فهرست‌ها داده شده است، محاسبه می‌شود.

پس از مشخص شدن درصد سهم هر فهرست از کرسی‌های باقی‌مانده، این کرسی‌ها به تناسب بین فهرست‌ها تعلق می‌گیرد. برای روشن شدن این موضوع، مثالی ذکر می‌شود: اگر چهار فهرست در آن حوزه انتخابیه اصلی شرکت داشته و فهرست «الف» ۳۶ درصد، فهرست «ب» ۴ درصد، فهرست «ج» ۳۱ درصد و فهرست «د» ۲۹ درصد باقیمانده را کسب کرده و ۵ کرسی نیز باقی‌مانده باشد، در این صورت به فهرست «الف» ۱/۸ کرسی، فهرست «ب» ۰/۲ کرسی، فهرست «ج» ۱/۵۵ کرسی و به فهرست «د» ۱/۴۵ کرسی تعلق می‌گیرد. براساس آنچه در طرح مقرر شده است، در مواردی که اعداد اعشاری حاصل می‌شود، کرسی به فهرستی تعلق می‌گیرد که عدد اعشاری آن بزرگتر باشد. لذا سهم نهایی فهرست‌های چهارگانه فوق به‌ترتیب ۲، ۰، ۲ و ۱ خواهد بود.

حال پس از تعیین تعداد کرسی‌های هر فهرست، لازم است مشخص شود که کدام کرسی به چه فهرستی تعلق خواهد گرفت. به این منظور، از میان فهرست‌هایی که به آنها کرسی تعلق گرفته است (یعنی فهرست‌های «الف»، «ج» و «د» در مثال مذکور) از میان داوطلبانی که در این فهرست‌ها حضور داشته و در مرحله اعمال سیستم اکثریتی به مجلس راه نیافته‌اند، در ابتدا، داوطلبی که بیشترین تعداد رأی را کسب کرده است، به‌عنوان یک سهم از فهرست مربوطه و به‌عنوان نماینده حوزه انتخابیه فرعی که آن داوطلب برای آن ثبت نام شده و کرسی مربوط به آن حوزه انتخابیه فرعی در مرحله اعمال سیستم اکثریتی تکمیل نشده است، وارد مجلس می‌شود. به‌عنوان مثال در صورتی که فهرست‌های سه‌گانه مذکور در حوزه انتخابیه اصلی تهران باشند، باید افرادی را که در این فهرست‌ها باقی‌مانده‌اند و کرسی مربوط به حوزه انتخابیه فرعی آنها نیز خالی است، مشخص شوند. حال اگر دو کرسی از حوزه انتخابیه فرعی تهران، ری و شمیرانات، یک کرسی از حوزه انتخابیه کرج، یک کرسی از حوزه انتخابیه فرعی پاکدشت و یک کرسی از حوزه انتخابیه فرعی رباط کریم در مرحله اعمال سیستم اکثریتی تکمیل نشده باشد، باید دید که از میان افرادی که برای کسب کرسی‌های مذکور در فهرست‌ها معرفی شده‌اند، کدامیک رأی بیشتری را نسبت به سایرین به‌دست آورده است. حال اگر در مثال فوق، در میان سه فهرست فوق، بیشترین رأی از آن داوطلب فهرست «الف» برای حوزه انتخابیه فرعی رباط کریم باشد که ۱۸ درصد آرا را کسب کرده است، (به این معنا که سایر افراد موجود در فهرست‌های سه‌گانه فوق که در این مرحله باقی‌مانده‌اند، رأی کمتری را نسبت به وی کسب کرده‌اند)، فرد مذکور به‌عنوان نماینده حوزه انتخابیه فرعی رباط کریم و

به‌عنوان یکی از دو سهم فهرست «الف» به مجلس راه می‌یابد. تقسیم سایر کرسی‌های باقی‌مانده در بین فهرست‌های مذکور نیز به همین نحو ادامه می‌یابد.

با اعمال روش فوق نتایج زیر حاصل می‌شود:

اولاً کسانی به مجلس راه می‌یابند که مقبولیت بیشتری را در تمام استان دارند؛ ثانیاً احزاب نیز می‌توانند با ارائه فهرست، سهمی از کرسی‌های مجلس را به نسبت رأیی که در استان کسب می‌کنند، به‌دست آورند؛ ثالثاً با توجه به تغییر نظام انتخاباتی، باید گفت که عدالت انتخاباتی در این روش، بیشتر از سیستم جاری انتخابات حاصل می‌شود.

رابعاً انتخابات در یک مرحله برگزار می‌شود و هزینه‌های دولت از بابت برگزاری یک مرحله از انتخابات کاهش می‌یابد؛

خامساً از انجام تخلفاتی همچون خرید رأی، پیشگیری می‌شود، چراکه گستردگی حوزه انتخابیه امکان ارتکاب چنین تخلفاتی را از بین می‌برد.

قابل ذکر است که برخی ایرادات و نواقص نیز به این طرح وارد است که در بررسی مواد، به آنها اشاره می‌شود.

فصل دوم - بررسی مواد

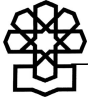
در فصل قبل، کلیات طرح مطرح شد و در این فصل، مواد طرح بررسی می‌شود. البته قابل ذکر است که در این فصل، صرفاً ایرادات و نواقص موجود در مواد، مورد اشاره قرار می‌گیرد و از ذکر فواید و محسنات مفاد طرح که در فصل قبل بیان شد، خودداری خواهد شد.

ماده (۸)

در این ماده، «آرای صحیح» ملاک محاسبه قرار گرفته و براین اساس داوطلبی به مجلس راه می‌یابد که حداقل ۲۰ درصد از آرای صحیح را کسب کرده باشد. درحالی که در قوانین جاری مربوط به انتخابات در ایران، (ماده (۹) قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و ماده (۱۷) قانون تشکیلات، وظایف و انتخابات شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران) «آرای مأخوذه» مدنظر می‌باشد. ازسوی دیگر، با توجه به اینکه حوزه انتخابیه براساس این طرح نسبت به وضعیت موجود، گسترش می‌یابد، کسب ۲۰ درصد آرای صحیح به مراتب مشکل‌تر خواهد بود. ازاین رو پیشنهاد می‌شود جهت هماهنگی قوانین با یکدیگر و نیز رفع مشکل فوق، عبارت «آرای مأخوذه» جایگزین عبارت «آرای صحیح» شود.

ماده (۹)

الف) در ذیل تبصره بند «الف» این ماده، نحوه توزیع کرسی بین فهرست‌هایی که اعیان سهم کرسی‌های آنها نیم (۰/۵) است، توضیح داده شده است. همان‌طور که در بند «۵» فصل اول این نوشتار توضیح داده شد، توزیع کرسی‌هایی که در مرحله اعمال سیستم اکثریتی، تکمیل نشده‌اند، با اعمال سیستم تناسبی، بین فهرست‌ها انجام می‌شود و سهم هر فهرست از کرسی‌ها، براساس آرائی که هر فهرست کسب کرده است، مشخص می‌گردد. حال در صورتی که سهم دو یا چند فهرست، دارای اعیان باشد، کرسی به فهرستی تعلق می‌گیرد که اعیان آن بالاتر از نیم (۰/۵) است. در این صورت، فرض دیگری نیز ممکن است و آن اینکه سهم دو یا چند فهرست، دارای

اعیان نیم باشد (مثل ۲/۵ و ۱/۵) که در این صورت، براساس ذیل تبصره بند «الف»، کرسی به فهرستی تعلق می‌گیرد که اعیان بعدی آن بزرگتر باشد یعنی به رقم یکان اعیان توجه می‌شود که به‌عنوان مثال در اعداد مذکور، در صورتی که سهم فهرست اول ۲/۵۸ و سهم فهرست دوم ۱/۵۲ باشد، آن کرسی به فهرست اول تعلق خواهد گرفت. نکته‌ای که در مورد این قسمت از ماده فوق قابل ذکر است، اینکه با توجه به توضیحات فوق، عبارت «یا کمتر از نیم» در ذیل تبصره مذکور، اضافی بوده و حذف آن ضروری است.

ب) نظام انتخاباتی که در این طرح و علی‌الخصوص در این ماده و ماده قبل طراحی شده، نیازمند حضور داوطلبان منفرد و نیز فهرست‌های کامل احزاب است. در این طرح، حکم مربوط به مواردی که احزاب در یک یا چند حوزه انتخابیه اصلی (استان) فهرست ارائه نکرده‌اند و یا فهرستی بنا به دلایلی که در ماده (۶) گفته شده، ناقص شده و اقدام به تکمیل آنها نشود، پیش‌بینی نشده است. جهت رفع این نقیصه پیشنهاد می‌شود عبارت زیر به‌عنوان تبصره «۲» به ذیل ماده (۹) افزوده شود: «چنانچه در حوزه انتخابیه اصلی، هیچ فهرستی ارائه نشده باشد، کرسی‌های باقی‌مانده به داوطلب یا داوطلبانی تعلق می‌گیرد که مربوط به آن حوزه انتخابیه فرعی بوده و بیشترین رأی را کسب کرده‌اند. همچنین است در صورتی که فهرستی که در تقسیم کرسی‌ها سهمی به آن تعلق گرفته است، طبق ماده (۶)، ناقص شده باشد و نتواند صاحب کرسی شود.»

ماده (۱۳)

در این ماده، مدت تبلیغات برای «داوطلبان» مشخص شده است ولی در مورد احزاب،

سخنی به میان نیامده است. از آنجا که در این طرح، برای احزاب و فهرست‌های ارائه شده توسط آنان نیز تعیین تکلیف شده است، بجاست که در این ماده نیز در مورد احزاب سخن گفته شود و لذا پیشنهاد می‌شود عبارت «احزاب و» قبل از عبارت «داوطلبان نمایندگی» افزوده شود.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

۱. نظام انتخاباتی که در این طرح ترسیم شده است، نظامی است که کاملاً جدید بوده و تا به حال در هیچ کشوری اجرا نشده است و می‌توان آن را ابتکاری جدید دانست. قابل ذکر است که اجرای مفاد طرح و خصوصاً نظام انتخاباتی مذکور در آن، نیازمند وجود برخی ملزومات است که از جمله می‌توان به الکترونیکی شدن انتخابات، وجود احزاب متنوع و استقرار رقابت حزبی، افزایش اختیارات شوراهای اسلامی استان‌ها در جهت رسیدگی به امور محلی شهروندان و شناساندن نظام انتخاباتی مذکور در طرح به افراد جامعه به‌علت جدید بودن آن اشاره کرد.

۲. لازم است برای جلوگیری از کارهای موازی و به جهت تأثیر امور مربوط به انتخابات، احزاب و شوراهای بر یکدیگر، طرح‌های دیگری که در زمینه انتخابات، احزاب و شوراهای در مجلس شورای اسلامی و مجمع تشخیص مصلحت نظام مطرح است، مدنظر نمایندگان محترم قرار گرفته و با توجه به مجموع آنها تصمیم‌گیری صورت گیرد.

۳. برخی نواقص در این طرح وجود دارد که نیازمند تأمل است. به این نواقص در بررسی مواد طرح اشاره شد. علاوه بر آن باید مدنظر داشت که این طرح در نهایت

هدف حذف مراجعات مکرر شهروندان حوزه‌های انتخابیه به نمایندگان را به‌صورت کامل تأمین نخواهد کرد چرا که به هر حال نمایندگان از حوزه‌های انتخابیه فرعی انتخاب شده و نام آن حوزه بر نمایندگان خواهد بود و لذا باید پاسخگوی شهروندان آن حوزه انتخابیه فرعی نیز باشند، تصویب سایر طرح‌ها نظیر ارتقای کارآمدی شوراهای و طرح احزاب می‌تواند مکملی بر این موضوع باشد.

شماره مسلسل: ۱۰۲۰۴

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: اظهار نظر کارشناسی درباره: «طرح تغییر نظام انتخاباتی مجلس شورای اسلامی»

نام دفاتر: مطالعات حقوقی (گروه حقوق عمومی و بین الملل)، مطالعات سیاسی

تهیه و تدوین کنندگان: سیدمحمد هادی راجی، حجت الله علم الهدی

مدیر مطالعه: سیدمحمد هادی راجی

ناظر علمی: محمد بهادری

متقاضی: شوراها و امور داخلی کشور

همکار: غلام عباس دارابی (کارشناس دفتر سیاسی)

همکاران خارج از مرکز: —

اظهار نظر کنندگان خارج از مرکز: —

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه های کلیدی: —

تاریخ شروع مطالعه: ۱۳۸۸/۱۱/۱۷

تاریخ خاتمه مطالعه: ۱۳۸۹/۱/۶

تاریخ انتشار: ۱۳۸۹/۲/۶